

ПРИОРИТЕТНІСТЬ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ ЗА РАХУНОК АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

**Жердєв М.Д., к.е.н., професор, Мирошниченко Ю. В., асистент
Українська державна академія залізничного транспорту, Україна**

Метою статті є узагальнення напрямів подальшого розвитку залізничного транспорту за рахунок активізації власних інвестиційних ресурсів та залучення закордонного капіталу для забезпечення зростаючих обсягів перевезень вантажів та пасажирів.

Ключові слова: інвестиційний ресурс, розвиток залізничного транспорту, джерела фінансування, законодавча база сприяння залученню інвестицій, оновлення рухомого складу.

Generalization of directions of subsequent development of railway transport due to activation of own investment resources and bringing of oversea capital in for providing of growing volumes of transportations of loads and passengers is the purpose of the article.

Актуальність проблеми

Реалізація стратегії економічного та соціального розвитку України на найближчі роки значною мірою залежатиме від утвердження ефективної системи мобілізації інвестиційних ресурсів та управління ними. Проблема активізації інвестиційного процесу на підприємствах залізничного транспорту пов'язана переважно з пошуком стабільних джерел фінансування інвестиційних проєктів, з акумулюванням інвестиційних ресурсів, їх збереженням та цільовим використанням.

В цілому основною проблемою є недостатньо розвинутий фондовий ринок, низький рівень корпоративної культури на вітчизняних підприємствах, недосконалість системи оподаткування та нормативних актів.

Аналіз останніх наукових досліджень

За останні роки збільшився науковий інтерес до дослідження сучасної тенденції розвитку інвестиційного процесу. Цьому питанню присвячені публікації таких вчених та фахівців, як В.Л. Дикань [1], Ю.О. Вовк [2], Н.В. Чебанова [3], І.Р. Бузько [4], Г.С. Черноіванова [5], І.В. Лук'янов [6] та ін.

Огляд публікацій по даній тематиці свідчить про те, що для залучення інвестицій на залізничному транспорті характерний тривалий термін окупності, який в свою чергу обумовлює високий рівень ризику втрат прибутку. Також на можливі інвестиції в галузь впливає інвестиційний клімат, який визначається: рівнем інфляції, податковим режимом, станом ринку капіталу, рівнем процентних ставок. Сукупність усіх цих факторів визначає ступень інвестиційної привабливості галузі для потенційних вітчизняних та зарубіжних інвесторів. На даний час відсоток сторонніх інвестицій в залізничний транспорт залишається на досить низькому рівні. Тому дана проблематика залучення інвестицій у розвиток залізничної галузі потребує подальшого дослідження.

Викладення основного матеріалу

Ситуація, яка нині склалася в залізничній галузі, потребує вирішення широкого кола задач: реорганізації системи управління галуззю; оновлення рухомого складу, який знаходиться у вкрай небезпечному стані із-за фізичного та морального зношення; реконструкції та модернізації інфраструктури, що не відповідає європейським стандартам; входження національної мережі залізниць у систему міжнародних транспортних коридорів; впровадження сучасних технологій обслуговування і ремонту рухомого складу, передавальних пристроїв та інфраструктури й ін.

Зважаючи на різноманітність та масштабність проблем розвитку залізничного транспорту, обмеженість власних інвестиційних коштів та недостатність державної підтримки, головним інструментом їх вирішення є системне здійснення ефективної інвестиційної діяльності, що в перспективі має забезпечити інноваційний розвиток галузі та сприятиме розбудові економіки країни.

Суб'єкти господарської діяльності в країні, на жаль, ще не зацікавлені в накопиченні ресурсів з подальшим вкладенням їх у виробничу та науково-технічну сфери, оскільки у зазначених сферах вкладення мали низький рівень прибутковості, і це відбувається на тлі гострого дефіциту власних обігових коштів у підприємств.

Для поліпшення фінансового становища підприємств вищі органи державної влади систематично роблять спроби регулювати інвестиційний процес в Україні, законодавчо сприяти іноземним інвестиціям тощо. Однак такі заходи впродовж останніх років не дали бажаних результатів.

З метою подальшого поліпшення інвестиційного клімату та збільшення надходжень інвестицій в економіку України Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо збільшення надходжень інвестицій в економіку України» від 22 лютого 2001 р. за № 108/2001 було визначено комплекс заходів щодо активізації інвестиційної діяльності до яких відносяться:

- поліпшення економічних, правових та організаційних умов діяльності інвесторів в Україні;
- збільшення обсягів інвестицій в економіку України, насамперед у пріоритетні галузі, у

тому числі й залізничну.

Незважаючи на деякі економічні реформи, перехід України до ринкових відносин відбувається вельми повільно. Існуючі закони, що стосуються господарської діяльності, значною мірою відображають політичну та правову доктрину ще радянського законодавства, яке ґрунтувалося на принципах абсолютного домінування публічного права над економічною сферою та призводило до зайвого втручання державних органів у діяльність підприємств, у тому числі і залізничної галузі.

Виходячи з цього, іноземним інвесторам майже неможливо повністю здійснювати свою діяльність у відповідності до вимог українського законодавства.

Іноземні інвестори часто вважають, що законодавство має не таке вирішальне значення порівняно з іншими, більш практичними проблемами, які постають перед ними у зв'язку з інвестуванням. Це призводить до великих зайвих витрат часу для розв'язання штучних проблем і до поточних витрат, які роблять багато інвестиційних проектів нерентабельними.

Не останню роль як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів відіграє українське оподаткування, яке є дестимулятором у розвитку інвестиційної сфери. Обсягів прибутку, які залишаються після оподаткування, зазвичай недостатньо для забезпечення фінансування необхідних інвестицій [7, с. 6].

Для соціально-економічного розвитку України велике значення мають прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Чинниками, що впливають на здійснення ПІІ, є економічні мотиви, які відіграють велику роль на тому етапі, коли вже прийнято загальну політику залучення ПІІ.

Україна, стало займаючи одне з останніх місць серед країн Центральної і Східної Європи по залученню іноземних інвестицій в розрахунку на душу населення, стоїть перед необхідністю цілеспрямованого пошуку додаткових джерел (і зовнішніх, і внутрішніх) фінансування відтворення основних фондів, перш за все, на основі покращання інвестиційного клімату в країні.

Ефективне інвестування іноземними підприємцями передбачає надання законного і стійкого статусу приватним і спільним підприємствам, чітке визначення їхніх прав і обов'язків, зокрема затвердження і дотримання прав приватної власності, гарантоване дотримання контрактів. Законодавча база, що регулює інвестиційну і господарську діяльність іноземних суб'єктів, недостатня. зміни в це законодавство вносяться занадто часто, не прогножуються, що знецінює інвестиційні розрахунки і приводить до прогнозних помилок при визначенні прибутковості проектів, строків окупності витрат.

Важливою передумовою виходу економіки країни з кризи та її стабілізації, розвитку ринкових відносин є розробка державної і регіональної програм сприяння іноземному інвестуванню і підприємництву, у яких юридичний блок повинен зайняти центральне місце. Причому в законодавчій базі повинні бути передбачені заходи і регламенти подвійної спрямованості, з одного боку, орієнтовані на поліпшення інвестиційного клімату в країні, з іншого, спрямовані на певне регламентування господарської діяльності закордонних інвесторів, на дотримання економічних інтересів підприємств України, а саме:

- не допускати впровадження нормативно-правових актів з питань інвестиційної діяльності, які можуть призвести до погіршення умов здійснення інвестиційної діяльності, звуження змісту та обсягу визначених законами прав інвесторів;

- залучати інвесторів до обговорення проектів нормативно-правових актів з питань інвестиційної діяльності та враховувати під час опрацювання таких проектів їхні пропозиції.

Іноземні інвестиції відіграють все більш суттєву роль в економіці України. Якщо вірити офіційним даним, то вони дорівнюють приблизно половині обсягу вітчизняних капіталовкладень з централізованих джерел [8, с. 24].

Необхідно відмітити, що попит на іноземні інвестиції у світі в цілому значно перевищує їх пропозицію. Тому поява України на світовому інвестиційному ринку припускає боротьбу за залучення цих коштів.

Такі інвестори, які зазвичай добре знають специфіку своїх галузей, намагаються перенести в Україну власні стандарти ведення бізнесу, імпортуючи своє обладнання та свої технології [9, с. 16].

За способом входження на український ринок іноземними інвесторами визначено такі способи: проекти "з нуля" та створення нових підприємств; придбання українських компаній через приватизацію державних підприємств; через придбання акцій вже приватизованих підприємств; через придбання акцій нових приватних компаній.

Переважна більшість інвесторів увійшли на український ринок, створивши нові підприємства [10, с. 17].

Основною причиною слабого ефекту від інвестування в Україні є неспроможність залучити передові світові фірми в ролі стратегічних інвесторів для місцевих підприємств.

Для будь-яких інвестицій важливішим чинником є потенційні прибутки. Сподіваний прибуток прямо залежить від можливих ризиків, пов'язаних з інвестиційним проектом.

Міжнародні фінансові організації потребують найбільше часу для прийняття інвестиційних рішень, оскільки мають зважати не лише на комерційний, а й на політичний бік проекту. Досить часто інвестиційні рішення таких організацій великою мірою залежать від економічної політики, яку проводить місцевий уряд. Якщо ця політика відповідає позиції міжнародних організацій, то рішення про інвестування буде схвалено, в іншому разі виконання інвестиційного проекту буде відкладено на невизначений термін або взагалі скасовано. Міжнародні фінансові організації зазвичай мають складну організаційну структуру та жорсткі бюрократичні процедури, які теж зумовлюють більшу тривалість процесу прийняття інвестиційних рішень. Для ефективного залучення іноземних інвестицій в Україну вже багато зроблено, проте не вирішені окремі питання на державному рівні гальмують цей найважливіший процес.

Активізації інвестиційної діяльності стосуються:

- оптимізація в установленому порядку переліку пріоритетних видів економічної діяльності спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку;

- підготовка пропозицій щодо переорієнтації податкових пільг для стимулювання залучення додаткових інвестицій у пріоритетні галузі економіки України та виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів;

- удосконалення порядку ввезення на пільгових умовах на митну територію України виробів та технологій для потреб реалізації інвестиційних проектів і контролю за їх цільовим використанням;

- удосконалення порядку обчислення одержаного прибутку від реалізації інвестиційних проектів, що звільняється від оподаткування;

- пріоритетного інвестування у напрямку створення, поліпшення і впровадження наукомістких та імпортозамінних технологій.

Високий рівень морального та фізичного зносу основних фондів залізничного транспорту робить актуальною задачу пошуку інвестиційних джерел його оновлення [11, с. 364].

Власних коштів залізниць, до складу яких входять амортизаційні відрахування та прибуток, недостатньо для оновлення інфраструктури, а тим паче для фінансування інноваційних проектів розвитку. Тому проблема залучення стороннього капіталу та приваблення іноземних інвесторів постає досить гостро.

Тому перспективним напрямком розвитку залізничного транспорту є інвестування в оновлення локомотивного парку. Кабінетом Міністрів України було затверджено програму (постанова № 840 від 1 серпня 2011 р.) оновлення локомотивного парку на 2012—2016 р.р. Згідно цієї програми протягом п'яти років планується придбати 509 одиниць тягового рухомого складу (табл.1).

Таблиця 1 – Оновлення тягового рухомого складу для залізниць України на перспективу

Показник	Всього	У тому числі за роками				
		2012	2013	2014	2015	2016
Кількість локомотивів, одиниць	509	60	104	110	114	115
Орієнтовні витрати, млн. грн.	28674	3069	5198	6144	6825	7437

Це необхідно для забезпечення безперебійного перевезення пасажирів і вантажів в умовах фізичного та морального старіння локомотивного парку. За цього технічне переоснащення гарантуватиме не лише ефективність та безпеку перевізного процесу, а й зменшення витрат на енергоносії, ремонт і поточне утримання машин.

Залучення вітчизняної науково-технічної бази сприятиме створенню нових робочих місць підчас виробництва сучасних локомотивів з використанням комплектуючих, зроблених в Україні.

В поточному році Укрзалізницею було оголошено тендер та підписано меморандуми про співробітництво з ПАТ «Луганськтепловоз» та ЗАТ «Трансмашхолдинг» (Росія), а також з Тбіліським електровозобудівним заводом (Грузія) щодо постачання 433 нових електровозів постійного струму протягом 2012 – 2016 р.р. Питання, пов'язане з оновленням рухомого складу - найгостріше. У меморандумах йдеться про 292 українських вантажних електровози серії 2ЕЛ4 та 141 грузинський локомотив ВЛ11М/6 і його аналоги 8Е1і.

Також планується придбати відповідно до затвердженої урядом програми електровози подвійного живлення та моторвагонний рухомий склад.

До переліку входять зокрема 10 новітніх потягів з розподіленою тягою фірми Hyundai Rotem (Корея) та два міжрегіональних двоповерхових електропоїзди Scoda (Чехія), що закуповує Південна залізниця для впровадження швидкісного пасажирського руху.

Виконання програми передбачається здійснювати за рахунок власних і залучених коштів залізниць України, а також інших джерел в обсязі орієнтовно не менш як 28,6 млрд.грн. З цією метою міністерства інфраструктури, фінансів і економічного розвитку передбачатимуть щороку під час формування зведеного фінансового плану залізниць України відповідні витрати.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок в даному напрямі

Таким чином, на основі комплексного аналізу діючого стану інвестиційної політики в Україні встановлено, що нормативно-правова база потребує удосконалення. Тому для ефективного залучення інвестицій в Україну треба вирішити окремі питання на державному рівні, узаконити їх та ввести у дію.

З нашої точки зору, основні напрями інвестиційної політики на найближчі роки визначатимуться принциповими чинниками, які стосуються джерел і спрямування інвестицій. Зокрема це:

- активізація інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання за рахунок власних і, особливо, залучених ресурсів;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для всіх діючих і перспективних інвесторів;
- сприяння зростанню власних інвестиційних ресурсів підприємств з недостатнім фінансовим забезпеченням;
- мобілізація всіх законних внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів та підвищення ефективності їх використання;
- посилення мотивів до накопичення громадянами грошових ресурсів і стимулювання їх інвестиційного використання в реальному секторі економіки;
- спрямування грошових ресурсів кредитно-фінансової сфери в інвестування реального сектору економіки;
- пріоритетне стимулювання інвестицій в основний наукомісткий капітал, особливо підприємств базових галузей;
- сприяння зростанню обсягів залучення іноземних інвестицій, передусім у формі техніки і технологій, для значного покращення матеріально-технічної бази підприємств України.

Література

1. Дикань, В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту [Текст]: [монографія] / В.Л. Дикань, В.О. Губенко. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – 194 с.
2. Вовк, Ю.О. Проблемы оценки эффективности инвестиционных проектов в организациях железнодорожного транспорта [Текст] / Ю.О. Вовк // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник наук.-практ. статей. - Х.: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. №35. - С. 207 – 211.
3. Чебанова, Н.В. Стратегічне управління капіталовкладень у залізничній галузі [Текст] / Н.В. Чебанова // Збірник наукових праць Київського університету економіки і технології транспорту. Сер. Економіка і управління. – К.: ДЕДУТ, 2009. - №13. – С. 122-123.
4. Бузько, І.Р. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства [Текст]: [монографія] / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубенко // Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. – 176 с.
5. Черноіванова, Г.С. Інноваційний потенціал у концепції розробки інноваційної стратегії підприємства [Текст] / Г.С. Черноіванова // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник наук.-практ. статей. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – Вип. №34. - С. 344 – 347.
6. Лук'янов, І.В. Основні джерела інвестиційної діяльності в умовах ринкової економіки [Текст] / І.В. Лук'янов // Залізничний транспорт України. - 2011. - №3. – С. 29 – 33.

- 7. , . .
[] / . . // . - 2004. - 3. - . 2-9.
- 8. , . . [] : / . . , - 3- . - . :
- , 2004. - 503 .
- 9. , . . - [] / . . // . - 2004. -
- 10.- . 14-25.
- 10. , . . - [] / . . // . - 2004. -
- 11. - . 12-35.
- 11. , . . [] /
- . . // : -
- 67 : , 2007. - . 364 -365.